

Głównym celem projektu jest tekstowe i tłumaczeniowe studium przypadku: przekładu Listów Apostolskich z „Biblii Leopolity” – jej pierwszego wydania z 1561 roku i zrewidowanego z 1575 roku – jako przykładu wczesnonowożytnej filologii biblijnej. Listy Apostolskie, fundament chrześcijańskiej teologii, były w tym okresie przedmiotem płomiennych dyskusji i sporów, projekt porusza więc zagadnienia z zakresu polskiej i europejskiej historii kulturowej: katolickiej biblistyki i wernakularnego przekładu Biblii powstającego w czasie wzmoczonej reformacji w Polsce doby przedtrydenckiej, a następnie zrewidowanego w okresie nabierającej tempa reformy katolickiej/kontrreformacji.

Badany przekład – pierwsze wydanie pełnej Biblii w języku polskim – ma charakter pracy zbiorowej, o dwóch warstwach tekstu: rękopis (o nieznanym autorstwie) został pozyskany przez Jana Szarffenbergera, wydawcę, i zredagowany przez Jana Leopolitę, któremu Biblia zawdzięcza swoją zwyczajową nazwę. W epoce była przedmiotem konfesyjnych kontrowersji (bogato poświadczonych w jezuickich źródłach), które doprowadziły do jej rewizji. Jej zleceniodawcy i wykonawcy pozostają nieznani.

Główne obszary badawcze projektu to:

1. Biblijno-filologiczny warsztat autorów wydania z 1561 roku oraz zakres i cele rewizji z 1575 roku. Na opisanie tych zagadnień pozwolą pytania badawcze: Czy możliwe jest chociaż częściowe rozróżnienie dzieła Leopolity i anonimowego autora rękopisu na podstawie analizy tekstu wydania z 1561 roku? Jakie były założenia i cele ich filologiczno-biblijnego warsztatu? W jakim stopniu Biblia została zmodyfikowana w wydaniu z 1575 roku i co było zmieniane? Czy rewizja była spójna i konsekwentna? Odpowiedzi na pytania przyniesie analiza tekstowa i tłumaczeniowa korpusu wersetów z Listów Apostolskich, które zostały zmienione podczas rewizji, z podstawami tłumaczenia (wydania Wulgaty, *Novum Testamentum* i *Annotationes* Erazma z Rotterdamu). Korpus wersetów zostanie zdefiniowany przez skolacjonowanie tekstu obu wydań.

2. Kontrowersyjny przekład – koncyliarny projekt? Konteksty „Biblii Leopolity” i jej rewizji. W projekcie stawia się dwie hipotezy: 1) przekład był koncyliarnym przedsięwzięciem, poprzez wykorzystanie dziedzictwa humanizmu biblijnego realizującym kulturowe i intelektualne aspiracje osób o reformatorskim nastawieniu. 2) Leopolita naruszył granice dopuszczane w potrydenckiej, katolickiej biblistyce kształtowanej przez proces konfesjonalizacji: rewizja (*Korrekturbibel*) została uznana za niezbędną. Hipotezy zostaną poddane weryfikacji poprzez badanie kontekstów. Punktem odniesienia będą inne wernakularne przekłady, a uwzględnienie naukowego, politycznego i religijnego piśmiennictwa epoki pozwoli scharakteryzować środowisko, w którym Biblia powstała. W tym czasie Sejm wzywał do zwołania narodowego soboru i utworzenia Kościoła narodowego. Projekt popierała część biskupów, a przez pewien czas – sam Zygmunt August. Rozważano możliwe ustępstwa na rzecz postulatów Reformacji.

Studium przypadku ma na celu rozbudowanie wiedzy o „Biblii Leopolity” oraz przesileniu Reformacji i nabierającej tempa reformie katolickiej/kontrreformacji w Polsce doby wczesnonowożytnej. Umieszczenie filologicznej i tłumaczeniowej działalności autorów przekładu w kontekście ogólnoeuropejskiej biblistyki i jej lokalnych, wernakularnych realizacji pozwoli wnieść wkład w badania polskie (wiedza o „Biblii Leopolity”) i międzynarodowe (Reformacja i reformatorskie projekty na przełomie doby przed- i potrydenckiej, katolicka biblistyka w napięciu między dążeniem do ponadregionalnej jedności i potrzebą rozwiązywania lokalnych problemów).

Wyniki badań będą upowszechniane w obiegu krajowym i międzynarodowym (referaty konferencyjne, dwa w języku polskim i dwa w angielskim; artykuły w czasopiśmie, dwa w języku polskim i dwa w angielskim). Transliteracja wydania z 1561 roku i arkusze ze skolacjonowaniem z 1575 roku zostaną zamieszczone w otwartym repozytorium dla ułatwienia dalszych badań nad materiałem.

Metodologia została dobrana do przedmiotu badań i ma charakter interdyscyplinarny. Czerpie z narzędzi filologii, krytyki tekstu, krytyki genetycznej, translatoologii i historii kulturowej. Spójne połączenie ich narzędzi pozwala uchwytywać zmiany rzeczywistości kulturowej i intelektualnej przez badanie kolejnych wydań dzieła i ich kontekstów. Kluczowe kategorie to „strategia translatorska”, „seria translatorska”, „warianty” (tekstowe i tłumaczeniowe) oraz „konfesjonalizacja” (kształtowanie ortodoksji, określanie jej granic i sposobów ich egzekwowania przez edukację, cenzurę i kontrolę społeczną).